

”והייתם לי סגולה”

אלי וימפהיימר

ראשי פרקים

- א. הקדמה
- ב. פתיחה
 - 1. שיטת הכוזרי
 - 2. שיטת הרמב”ם
- ג. משנתו של הרש”ר הירש
- ד. הרב קוק
 - 1. פתיחה
 - 2. איכות וכמות בעם ישראל
 - 3. סיבה ומוסר
 - 4. השלמה
- ה. סיכום

א. הקדמה

הנושא שברצוני לעסוק במאמר זה הוא היחס שבין ישראל לעמים. נושא זה מקיף חומר רב, זאת מפאת חשיבותו והמציאות ההיסטורית שבכל עת נאלצו להתמודד איתה. בעקבות זאת, גדולי ישראל לאורך כל הדורות דנו בנושא זה. אין בכוונתי להקיף את כל הנושא, אלא לדון בהיבטים האקטואליים, וזאת לאור אי הבנת ייחודו ומעמדו של עם ישראל הקיים היום בחברה (המתבטא על ידי פוסט - מודרניזם וכיו”ב). לעניות דעתי, נושא זה הוא נדבך חשוב באמונתו של כל יהודי, וכשנוצרת חוסר בהירות - עולות הספקות בעצם קיומנו וייחודנו באומות, ובחירתו של הקב”ה בנו כעם ה’. לכן עלינו ללמוד ולהבין את ייחודנו, כל אחד באמונתו הוא וכל האומה בכללותה.

אך ישנו נדבך נוסף שמעבר ללימוד והוא - ההפנמה. הדברים הללו צריכים להיות מושרשים בנו, וכאשר זה יהיה נטוע בכל אחד ואחד - ובכך נדע את תפקידנו בעולם.

ב. פתיחה

"ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים..."¹. התורה כבר מבדילה ומאפינת את ההבדל שבין ישראל לעמים ומתוך זה היא מבליטה את ייחודנו, מהותנו ותפקידנו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"². כמו שנאמר לעיל, בנושא זה אפשר להביא מגוון של דעות והשקפות, אך אין בכוונתי להקיף את כל הנושא, אלא רק לעסוק בשיטות העקרוניות. ישנה מחלוקת יסודית במהות ההבדל שבין ישראל לעמים. הראשונים שנחלקו בה היו הרמב"ם ור' יהודה הלוי בספרו 'הכוזרי'.

1. שיטת ריה"ל

במאמר הראשון (העוסק בתחילתו ביסודות שבהם הוא נתמך ומתבסס לאורך כל הספר) ריה"ל מביא מספר דרגות שקיימות בעולם, מדרגת הצומח ולאחר מכן הבהמה. מעליהם נמצאת מדרגת האדם. נשאלת שם השאלה - מהי המדרגה הבאה? ריה"ל מבין שזוהי 'מדרגת החכמים', כלומר מדרגה שכלית. אך החבר דוחה אותו באומרו שזוהי מדרגה סגולית מיוחדת הקיימת באומה הישראלית ואיננה תלויה דוקא בתכליות האדם, כמו שמגדיר אותה ריה"ל 'מדרגה אלוהית מלאכית'. גישתו זו של ריה"ל נמשכת לכל אורך המאמר.

"כתר לי זעיר ואוכיח לך גדולת העם הזה, ודי לי בעדות שהעידה התורה כי אותם בחר האלוה לז' לעם ולאומה מבין כל אומות העולם, וכי הענין האלוהי **חל בכל המונס**, עד שנעשו **כולם** ראויים לשמוע את הדיבור האלוהי ומהם עברה סגולה זו אל נשיהם שגם מהם קמו נביאות... אולם בני יעקב כולם סגולה, **כולם יחד** ראויים לענין האלוהי. אמנם היו ביניהם חוטאים שונאי אלוה, אולם אין ספק שגם הם היו מן הסגולה... **שהרי מצד שורשם וטבעם היה בהם מן הסגולה**"³.

כאמור, שיטתו של ריה"ל נעוצה בענין הסגולי הטמון בכל אחד ואחד מישראל ואין זה משנה כלל מה מעשיו במהותו הפנימית, אך גם לשיטתו של ריה"ל דרוש המעשה. ללא המעשה האדם לא יוכל לחשוף את תוכו. ריה"ל בספרו מחפש את המעשה הנכון, ולא דווקא רק את הכוונה, ולכן ישנה חשיבות רבה למעשה, אך בכל אדם טמונה הסגולה, לא משנה מהם מעשיו.

היהודי, בהיותו שייך לזרע ישראל הוא כבר במדרגה נבדלת מזו של אדם אחר.⁴ על פי זה, יכול לחשוף את פנימיותו ולבסוף להגיע למדרגת הנבואה שהיא המדרגה הגבוהה ביותר. ולכן, לא משנה אם חטא ישראל או לא, תמיד יישאר בו הענין הסגולי שמייחד אותו.⁵

1. שמות יט, ה

2. שם ו

3. 'כוזרי', מאמר ראשון, פסקה פה

4. אפשר גם על פי גישה זו להבין את השקפתו בענין הגרים, המתבטאת בכך שהם אינם יכולים להגיע למדרגה של ישראל, למרות כל מעלתם, וגם אם יקיימו את כל המצוות.

2. שיטת הרמב"ם

הרמב"ם ב'איגרת תימן' לומד את אותה סוגיה באופן שונה מריה"ל - ייחודנו מתבטא במעלה הנצחית של עם ישראל. אך אם לא נעשה מעשה, לא נשכיל ולא נתפתח - לא יהיה הבדל בינינו לבין אומות העולם.⁶ כל עוד אין מימוש של התורה - אין ליהודי משמעות מיוחדת. כשנלמד תורה ונדבק בקב"ה, נוכל להגיע למדרגתנו המיוחדת לנו, אך אל לנו להסתכל על הדבר כמובן מאליו. "זאת היא תורת ה', שבתורה הזאת הבדילנו הבורא משאר בני האדם, מפני שייחד אותנו הבורא במצוותיו, בחוקיו והתבורה מעלינו וזולתנו הכללותיו ומשפטיו, מי גוי גדול..."

אם כן, אנו רואים הבדל בין שיטת ריה"ל לרמב"ם. ריה"ל מבליט את התוכן היסודי הטבעי המיוחד למהות הישראלית, ולכן קיום התורה אינו מביא את הסגולה, אלא **הויתת התורה**.⁷ מתוך כך הכישרון הסגולי המיוחד לישראל הוא הנבואה.

הרמב"ם לעומתו סבור שהדבר מביא אותנו לידי דרגה גבוהה המבדלת בינינו וביניהם - **זוהי קבלת התורה וקיומה**, ומתוך כך נוכל לעלות ולהתפתח ולהבליט את ייחודנו.

ג. משנתו של הרש"ר הירש

רקע - ה'ר' שמשון רפאל הירש (1800-1888), היה מרבני גרמניה של המאה ה-19. באותה תקופה, במיוחד במערב אירופה, ההשכלה, הרפורמה וההתבוללות תפסו תאוצה בקהילות היהודיות גם בקרב שלומי אמוני ישראל. משנתו של הרש"ר הירש בנויה רבות על אותו מאבק, כיצד אנו מתמודדים עם סוגיה זו. על פי השקפה זו, הוא מבטא את ייחודו של עם ישראל בגלות.⁸ כנאמר ב'איגרות צפון' עם ישראל כאור לגויים.

"ובגלותנו נפתח כר חדש גדול ונרחב לתפקיד ייעודנו".⁹

הרש"ר הירש רואה בגלות ערך, ולכן "ישראל נתפזר איפוא ברחבי תבל, בין כל העמים והאיזורים, למען ימלא בגלותו את שליחותו". לכן, בגלות אין הנהגה מדינית לעם, אלא דוקא הכוחות הטמונים מנטאים את האידיאל של עם ישראל, ורק בגלות עם ישראל יכול להוציא את זה לפועל.

5. ישנה מחלוקת האם ישראל שחטא - ישראל הוא או לא. ראה מהר"ל 'נצח ישראל', פרק יא.
6. לכאורה, על פי זה, גם גוים יכולים ללמוד ולהגיע לידי סגולה ונבואה. על פי הרב יצחק שילת במאמרו "על סגולת ישראל" משמע שגוי, באופן פרטני, יכול להגיע לידי נבואה, אך באופן כללי הגוים אינם יכולים להגיע לכך, מכיון שאין להם את המעלה ה**לאומית** הנצחית.
7. הכוונה ב'הויתת התורה' היא הרוח של התורה. אין הכוונה דווקא לתורה המעשית שאנו קיבלנו בהר סיני ומקיימים אותה, אלא יותר במובן הכללי, כמו שנאמר: "תורה קדמה לעולם". לכן, כוונתי במושג זה להתייחס לרוחה של התורה, וזו אינה תלויה דווקא בקבלת התורה וקיומה.
8. ניתן לראות חלק מהשקפת חיינו בפירושו בפרשת 'לך - לך'. בתחילתה של הפרשה "לך לך מארצך" כיצד הוא רואה את חשיבותו של העם ותפקידו לעומת חשיבותה של הארץ שהיא במדרגה פחותה.
9. 'איגרות צפון' איגרת ט

במאמר מוסגר: אפשר להבין דבר נוסף מדבריו של הרש"ר הירש. כשאדם נמצא במצב קשה, ואינו חי במציאות הטבעית שלו, דוקא מצב זה הוא מבחן - האם הוא מממש את האידיאלים והאמונות שעל פיהן הוא גדל, וזה מוכיח את כל מה שטמון בו. כך גם עם ישראל בגלות, התנאים האידיאליים לא היו קיימים, ולכן פנימיותם נמדדת דוקא בשעה קשה זו.

ולכן, "רוח סגולתו זו תורתו, שהיא לבדה נשארה לו לפליטה וקיום מצוותיה... אילו היו חיינו דמות נאמנה של תורתנו ואיזה מנוף כל יכול היינו משיגים כאן בשביל המטרה האנושית".

מלבד הגישה בה הולך הרש"ר הירש, האידיאל הטמון בגלות, אפשר להבין את דבריו שהוא הולך לשיטת הרמב"ם, שהתורה הנותנת לנו את הייחודיות שלנו כלפי העולם, וכך אנו מתגדלים ומובילים את האנושות להנהגה אמיתית ונכונה יותר. "סגולתו זו תורתו".

ד. משנתו של הרב קוק

1. פתיחה

הרב קוק מתייחס רבות ליחס שבין ישראל לעמים, והשקפתו מתבססת רבות על נושא זה. אני אתמקד בפרק מסוים, הקשור למאמר, כיון שאין ביכולתי להקיף את שיטתו של הרב.

כותב הרב:

"ההבדל שבין הנשמה הישראלית, עצמותה, מאוייה הפנימיים, שאיפתה, תכונתה ועמדתה, ובין נשמת הגויים כולם, לכל דרגותיהם, הוא יותר גדול ויותר עמוק מההבדל שבין נפש האדם ונפש הבהמה שבין האחרונים רק הבדל כמותי נמצא, אבל בין הראשונים שורר הבדל עצמי איכותי"¹⁰.

בקטע זה נראה, לפי הרב, שההבדל בין הנשמה הישראלית לבין נשמת הגוים, דהיינו: המהות שלנו בתור אומה, לבין מהותם הכללית של הגוים היא קיצונית ומהותית ביותר. בלשון הרב קוק: "הבדל איכותי". ואילו, ההבדל בין צלם האלוקים הפרטי, כלומר האדם, לבהמה הוא הבדל כמותי בלבד. בראיה פשוטה של המציאות, שההבדל בין האדם, ולו גם הפרטי, לבהמה משמעותי בהרבה מן ההבדל בין ישראל לגוים.

בכתבי הרב ישנם קטעים רבים שמוכן מהם שהיחס בינינו לבין אומות העולם צריך להיות שונה, קטע אחד אביא לקמן.

"המעמד היותר עליון באהבת הבריות צריכה לקחת אהבת האדם, היא צריכה להתפשט על כל האדם כולו, למרות כל שינוי דתות ואמונות, ולמרות כל החילוקים של הגזעים והאקלימיים, נכון הדבר לרדת לסוף דעתם של העמים והקיבוצים השונים, כמה שאפשר ללמוד את אופיים ואת תכונותיהם, למען דעת איך לבסס את האהבה האנושית על יסודות

10. 'אורות ישראל' פרק ה פסקה י

המתקרבים למעשה. כי רק על נפש עשירה באהבת הבריות ואהבת האדם -
תוכל אהבת האומה להתנשא בגאון אצילותה וגדלותה הרוחנית והמעשית.
וצרות העין הגורמת לראות בכל מה שחוץ לגבול האומה המיוחדת, אפילו אם
הוא חוץ לגבול ישראל, רק כיעור וטומאה הוא מהמחשכים הנוראיים
שגורמים הריסה כללית לכל בנין הטוב הרוחני..."¹¹.

בקטע זה אנו רואים את חשיבות האהבה, ומבלי שנוכל לראות וללמוד את אופיו של כל אדם
ואופיה של כל אומה בכללותה, לא נוכל אנו להגיע למדרגתנו. משמע, שיש לנו מה ללמוד
מאנשים אחרים ומרמתם.¹²

נראה לי, שאי אפשר לומר שיש סתירה בין המקורות, אך בהחלט צריכים לבחון ולהבין יותר
את גישתו ושיטתו של הרב.

2. איכות וכמות בעם ישראל

בהבנה הראשונית של הקטע ב'אורות ישראל', ניתן להסביר שההבדל בין האיכות והכמות
הוא כמו ההבדל שאנו רגילים להבין.

"כמות" זהו הבדל כמותי במספר. לדוגמא: בין ישראל לסיני ישנו הבדל כמותי, בישראל -
חיים ששה מיליון אנשים, ובסיני - מיליארד בני אדם.

ההבדל האיכותי עוסק ברמות שונות לגמרי.

נוכל לבחון מספר קטעים של הרב, בהם הוא מגדיר את האיכות והכמות, ומייחס אותם
לבחינות שקיימות בעם ישראל ובאומות העולם.

"חסד של אברהם הוא כולל את כל באי עולם, וחסד של אהרן הוא מרוכז בישראל... ועל ידי
האיכות שבחסד אהרן תתעלה הכמות של החסד של אברהם. והיא גם כן תאיר באור האיכות".
אנו רואים על פי זה שהחסד המובא באברהם שהוא כמותי. ישנו דבר נוסף, והוא החסד של
אהרן שמרוכז רק בישראל, והוא מהצד האיכותי. מעניין לראות, שהרב כותב שצריך את שני
הצדדים. "ומי שמתדבק במידת החסד לאמיתו, באור תורה, צריך שיחבר את שני ענני הכבוד
הללו של אברהם ושל אהרן ביחד..."¹³ אם כן, ראינו בקטע זה שהאיכות והכמות הינן שתי
בחינות הקיימות בעולם (איננו יודעים עדיין מהו בדיוק ההסבר לשתי הבחינות הללו), הבחינה
הכמותית מיוחסת לכל באי עולם, לעומת הבחינה האיכותית המיוחסת לעם ישראל בלבד. דבר
נוסף שראינו, שיש צורך בשתי הבחינות הללו ויש לשתייהן חשיבות, כמו שכותב הרב בקטע:
"ויאירו עליו שני האורות". מתוך זה אנו גם רואים שיש צורך לאחד את שתי הבחינות "צריך
שיחבר את שני ענני הכבוד".

11. ימידות הראי"ה, אהבה, פסקה י

12. ניתן לראות קטע דומה ב'אורות ישראל', פרק ו, פסקה ב: "צדקה עשה הקב"ה עם ישראל".

13. 'אורות הקודש' חלק ג, דרך הקודש, חסידות, פסקה כג

ניתן להבין שהרב הולך לפי שיטתו של הכוזרי, שבישראל טמונה הסגולה, הבאה מהצד האיכותי. אך יחד עם זאת, אפשר לראות שהרב כותב "ומי שמתדבק במידת החסד לאמיתו, באור תורה..."¹⁴.

3. סיבה ומוסר

אם כן, ראינו שהאיכות והכמות הינן שתי בחינות הקיימות בעולם, היכולות להתבטא ולהגיע לידי שלמות. בקטעים הבאים, נוכל לראות איך ישנן שתי בחינות הקיימות בעולם, הקשורות לאיכות ולכמות.

"כשנמצא את עומק הרעיון של רז ההשגחה הננו צריכים לסדרו סידור של כמות ושל איכות, הסידור הכמותי הוא שלא יש שום דבר בעולם שאיננו נעשה בדבר ה' ועצתו העליונה, כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, והצד האיכותי הוא שהעצה היא העצה **היותר אצילית היותר מגמתית ויותר אידיאלית, מכל מה שהלב יכול לחשוב...** והעצה הזו שרויה באידיאליותה בכנסת ישראל המצויינת בעולמנו בתור 'גוי אחד בארץ'..."¹⁴

אנו רואים שהצד הכמותי יכול להגיע לדרגות גבוהות בהבנה הפשוטה של המציאות, השגחה באה מהצד הכמותי, מצד זה אנו רואים כיצד העולם מתנהג על פי יד ה'. "כל אשר חפץ ה' עשה בשמיים ובארץ"¹⁵. אך לעומת זאת, כדי להגיע למדרגה גבוהה יותר - פנימית יותר, אנו צריכים לעלות מדרגה ולהסתכל הסתכלות שונה עמוקה. ולזה - רק ישראל יכולים להגיע. אם כן ראינו, שהכמות היא התפיסה הפשוטה כיצד העולם מתנהל ולעומתו המגמה היותר פנימית, ואפשר לומר לא רק השכלית, המסתכלת עם העולם ומחפשת את משמעותו העמוקה. זוהי ההסתכלות האיכותית.¹⁶

כדי להבין את שתי ההסתכלויות הללו, ניתן לראות קטע מ'ישראל ותחייתו' פסקה ב. הרב כותב שם שיש שתי הבנות כלליות המתקיימות בעולם. האחת היא ההבנה הסיבתית, והשניה - המוסרית.

ההבנה הסיבתית היא מקפת את החיים בצורה כוללת. "מתחיל בעולם החומרי וכוחותיו והולך ומקיף מטפס ועולה עד רוממות העולמות הרוחניים ומנתח את סעיפיהם". אנו רואים איפוא, שההבנה הסיבתית מסתכלת על העולם בצורה מקיפה לכל צדדיו, ויכולה אף להגיע לדרגות גבוהות. אך, בעת שאנו רוצים לעלות רמה, להגיע יותר למעלה, להסתכל בראייה חודרת, עלינו להסתכל על הסיבה השניה, והיא הסיבה המוסרית, והסיבה הסיבתית איננה מספקת. "כשאנו מסתכלים בקשר התורה עם האומה, ברית כרותה לארץ ולעם, כשדבקים בה'

14. 'אורות הקודש' חלק ב, דף תקנא

15. הרב קוק בקטע מדבר על עומק הרעיון של רז ההשגחה, ומסדר אותה בדוגמאות של איכות וכמות. הכוונה בהשגחה היא המציאות בה הקבי"ה נמצא בעולם, כיצד אנו מסתכלים על העולם ומיהי מגמתו של העולם, ולכן דווקא בקטע זה הרב חילק בין ההסתכלות הכמותית לאיכותית.

16. ניתן לראות ב'איש האמונה הבודד' של הרב סולובייצ'יק בה הוא מחלק לשתי בחינות - הכמות והאיכות, כאשר הכמות היא בבחינת האדם הראשון הרואה את העולם בצורה שכלית חוקתית. לעומת האדם השני המחפש את הפנימיות, הגאולה והאמונה.

אלוקיהם הרי הם מצליחים עולים ומתפתחים משתרשים בארצם ועושים חיל, אך כשזונים אחרי אלהי נכר הארץ, הרי הם מתדלדלים ונופלים, חורבן האומה והארץ בא וצרות וכליונות הולכות ובאות”.

על פי הרב, אין למצוא את הפיתרון במגמה הסיבתית, אלא עלינו לחפש את הפיתרון במגמה המוסרית.

”אבל מיד אנו באים להתרומם בחדירה **יותר פנימית**, שממעל לכל הארג החוקי הזה, ארג מוסרי נתון. במוסריות הרעננה המחייה את השלשלת הסיבתית הגדולה הזאת שם שם מונח כל האומץ כל הזיו של החיים האלה, המתגלים בהופעותיהם בעזיזות כל כך גדולה... ההופעה המוסרית מגלה בנו צביון של אמרה 'שכך ראוי להיות', 'כך צריך להיות'... בהתגלותה של הבינה המוסרית אנו חוזרים אחר כך להכיר את השלשלת החוקית והמוסרית בכל פרטיה בכל עומקה וגובהה”.

על פי הרב, אנחנו צריכים את שתי הבחינות, אבל אחרי שנגיע למדגה הגבוהה יותר, שהיא ההבנה המוסרית - נוכל גם להבין את ההבנה הסיבתית בצורה הרבה יותר טובה. על פי זה אפשר לראות גם את המשך הקטע ב'אורות הקודש' חלק ב: **”אבל לעולם מוכרחים אנו להשקיף את ההד והעליון, על ידי ההתאחדות הנפלאה של שני אופני ההשגחה הללו, שהשניה (האיכותית), המבוטאת בכנסת ישראל מגלה היא את כל האור והעילוי של הראשונה, ומחשבתן של ישראל קודמת לכל”**.

4. השלמה

לאור מה שראינו, נוכל לבחון מחדש את שתי ההבנות באיכות וכמות. עם ישראל ואומות העולם הם שתי מציאויות שונות. אנו מסתכלים על העולם בהסתכלות נוספת, בהרהור פנימי יותר עליון. על ידי זה - אנו מגיעים למדרגתנו הסגולית המיוחדת לנו, וזהו הצד האיכותי, שאומות העולם אינן יכולות להגיע לזה.

מאידך, גם באומות העולם ישנה מציאות היכולה להגיע לדרגות גבוהות, וזהו ההבדל הכמותי בין אומות העולם לבעלי החיים.

ישנו דבר נוסף הניתן להבין מדברי הרב, שגם עלינו - עם ישראל, מוטלת החובה להסתכל ולהבין את שתי הבחינות הקיימות בעולם. הסיבה המוסרית קיימת, אך הסיבה הסיבתית חייבת גם להתגלות בעולם. לכן, הקטע שראינו ב'מידות הראי"ה', אינו סותר אלא משלים את הקטע ב'אורות ישראל'. מצד אחד - עלינו ללמוד לאהוב ולקבל מאחרים, אך בד בבד - לדעת ולהכיר את סגולתנו וייחודנו, הקיימים רק בנו.

דוד מלך ישראל, בא מרות המואביה, שהייתה גיורת. יכול להיות שגם פה יש אמירה של קבלה של אדם שאינו בן ישראל, ולמרות זאת - מלכות ישראל דווקא יצאה ממנו. אנו נצרכים לצדדים אלו כדברי הרב "צדקה עשה הקב"ה עם עולמו, מה שלא נתן כל הכשרונות במקום

אחד, לא באיש אחד ולא בעם אחד... אוצר סגולת עולמים - בישראל הוא גנוזי¹⁷. לכן, אנו צריכים מצד אחד לדעת ללמוד מאנשים אחרים, כמו רות המואביה, אבל להפנים שבסופו של דבר - הכל טמון בנו, ולכן מה שראינו בקטע בימדות הראייה מדבר על ההבנה של הלימוד מכל אדם באשר הוא אדם, אך הקטע הראשון ב'אורות ישראל' מדבר על הסגולה ומדרגתו הייחודית רק לנו.

ה. סיכום

מטרתי במאמר זה הייתה להראות את תפקידנו וייחודנו בעולם. גם לפי הרש"ר הירש והרב קוק - יש בחינה של עם ישראל, המתבטאת על ידי הנהגת העולם. הרש"ר הירש רואה זאת בהנהגה על פי דרך התורה, לא דוקא בארץ ישראל, ויכול להיות דוקא בגלות, המבטאת 'אור לגויים'. וגם הרב רואה בישראל מציאות הקיימת רק בו, היכולה להוביל את העולם לדרגות גבוהות.

כיום, עלינו להבין בעולם גם כן את תפקידנו. מצד אחד, ישנו הרבה קלקול מוסרי, אבל קלקולים אלו אינם אמורים להפריע לנו לדעת לקבל, ללמוד את הדברים החיוביים, שיכולים גם לפתח אותנו ולהעלות אותנו. אך אל לנו לטעות, אנחנו עם סגולה ולנו יש מדרגה נוספת, המבדלת בינינו. עלינו להסתכל על הכל באופן שונה - באופן מוסרי, אמיתי. על ידי כך אנו חושפים את סגולתנו, ועל ידי זה נוכל לעלות את העולם ולהנהיגו בצורה המיוחדת לנו. לזאת נוכל להגיע רק על ידי הבנה, לימוד והשרשת דבר זה אצל כל אחד ואחד מאיתנו, והאומה בכללותה. עלינו לומר את הדברים מתוך אמת, יושר ומוסר.

אמוני עם סגולה,

יקרתם לי כולכם, כל המונכם,

כולו קודש הוא.

בפנימיות נשמתכם אש קודש יוקדת.

רואה אני את כבודכם,

מתעטר ומתפאר אני בפי' - טהר-רוחכם -

חביבי לב, ילדי קודש.

לברכה תהיו בארץ, בארץ חמדה.
תתברכו על ארמות הקודש,
תתפשטו לענפיכם.

כל הגוים בכם יתהללו,
מלכים מכבודכם יראו,
ואתם כהני ה' תקראו, משרתי אלהינו.
(הרא"ה קוק)

